

Rapport fra Den internasjonale reformasjonskongressen i Zürich 6.-10.10.2013 v/Stephanie Dietrich

Bakgrunn

EKD og SEK (de store tyske og sveitsiske protestantiske kirker) planlegger storstilte markeringer av reformasjonsjubileene. I denne sammenhengen bestemte de seg for å arrangere en stor kongress i Zürich, der også gjester fra hele verden ble invitert. Jeg ble spurt av MKR om jeg ville delta som representant for Dnk og leder for Teologisk nemnd. Takk for muligheten!

Kongressen åpnet med en gudstjeneste i Grossmuenster, Zwinglis hovedkirke, der alle liturgiske ledd ble jodlet (!). Kongressen var i all hovedsak et samarbeidsprosjekt mellom EKD og den evangeliske kirken i Sveits, med mange internasjonale gjester fra hele Europa, Afrika, Asia og Nord- og Sør-Amerika. Norden var svakt representert, med bare enkeltdeltakere fra Danmark, Norge og Finland.

Kongressen inneholdt blant annet en bred presentasjon av forberedelsene til jubileumsfeiringen i forskjellige kirker og organisasjoner, og forskjellene og nivået på og omfanget av de planlagte markeringene var store. De små protestantiske kirkene har et behov for å benytte anledningen, reformasjonsjubileet, til å markere sin protestantiske identitet og egenart og få oppmerksomhet i offentligheten. Der det finnes store protestantiske kirker, planlegges det ofte et mangfold av aktiviteter. I Tyskland er reformasjonsmarkeringen støttet av parlamentet (alle partier!), hvilket innebærer mye økonomisk støtte og muliggjør store arrangementer. De strever nok litt med å gjøre jubileet europeisk og økumenisk, men bevisstheten vokser, og viljen er der. Også Den danske Folkekirken har fått støtte av parlamentet til forberedelsen av jubileet. Når det gjelder kirker i det globale sør, oppfatter mange seg som protestantiske kirker, selv om måten reformasjonen har preget deres kirker på, først og fremst kom gjennom reformatoriske kirkers misjonsvirksomhet (splittelsen i Europa ble videreført som kirkesplittelse i misjonslandene), eller ved kolonialiseringen. Reformasjonsjubileet får som oftest ikke veldig stort fokus i mange av disse kirkene.

Det var et flertall av reformerte teologer på konferansen, og Biskop Schneider, rådsleder i EKD, gjorde det klart at konferansens plassering i Sveits var et bevisst valg fra tysk side for å synliggjøre reformasjonsjubileets europeiske dimensjon og behovet for samarbeid mellom kirkene. Med andre ord: reformasjonsjubileet er ikke bare et Luther-jubileum, og skal ikke bare skje i og rundt Wittenberg. Høydepunktet på åpningsdagen, (etter utallige lange hilsener.), var et foredrag av **Rowan Williams** der han analyserte hovedaspekter ved reformatorisk teologi på sitt usedvanlig skolerte akademiske vis. Foredraget kan ikke oppsummeres - det må leses!

(http://www.kirchenbund.ch/sites/default/files/131006_williams.pdf)

Schneider vektla at reformasjonsjubileet ikke er feiringen av etableringen av en ny kirke, men besinnelsen på kirkens identitet og frelsen i Jesus Kristus slik den ble forkynt fra begynnelsen av. På denne måten understrekes det at protestantiske kirker, på samme måte som Den romersk-katolske kirken, er *katolske* kirker med 2000 års historie. Reformasjonsjubileet skal minne om frelsen i Jesus Kristus og revitalisere dens betydning for vår samtid. Jubileet skal, ifølge Schneider, *feires*, selvbevisst og tydelig og økumenisk. Luther skal ikke feires som en helt, men jubileet skal vise ambivalensen i Luthers liv og lære, inkludert "reformasjonstidens skyggesider", som antijudaismen og polemikken.

Det er derfor etablert en dialoggruppe mellom EKD og Den romersk-katolske kirken under overskriften "Healing of Memories". Man håper på at det kan feires en felles forsoningsgudstjeneste i 2017. I tillegg lager man en økumenisk utgave av tesene og et økumenisk skrift "Was jeder vom Christentum wissen muss" («Det enhver må vite om kristendommen»).

Peter Opitz, professor ved universitetet i Zürich, hadde en forelesning om det spesifikke bidraget den sveitsiske reformasjonen har til reformasjonsbevegelsen.

Opitz vektla kompleksiteten i reformasjonshistorien. Historie skjer gjennom levende mennesker mange forskjellige steder og tolkes forskjellig. Reformasjonen skjedde på bakgrunn av en middelaldersk kontekst og kan bare forstås og tolkes rett i dag hvis man bevisstgjør seg denne kontekstualiteten. En nærmere analyse av sammensetningen av den protestantiske verdensfamilien viser at de pentekostale og evangeliske kirkene utgjør det store flertallet, mens LVF og de reformerte bare utgjør 7 prosent hver, anglikanerne 8 prosent. Opitz presenterte sveitsiske reformatorer som Zwingli og Bullinger og deres store betydning for hele den europeiske reformasjonen. Reformasjonen i Zürich ble vedtatt av det politiske styret, og lederne i reformasjonsprosessen kom fra hele Europa og var nært knyttet til europeisk humanisme. Den sveitsiske reformasjonen søkte å integrere humanismen og var et samarbeidsprosjekt mellom kirkelige og politiske aktører. Reformasjonen hadde svært ulik form de forskjellige stedene i Europa. Zwingli vektla forsoningen gjennom Kristus. Luthers spiritualitet var preget av å ha vært munk. Derfor handlet Luthers forkynnelse om den enkeltes rettferdiggjørelse, et individualistisk fokus. Zwingli og hans kolleger var i større grad preget av humanismen og et folkeperspektiv. Forsoning betyr reetableringen av fellesskapet med Gud og med hverandre. Ledemotiver i den reformerte tradisjonen er utvelgelse og pakt, ikke nåde og rettferdiggjørelse og differensieringen mellom lov og evangelium. Den reformerte tradisjonen legger vekt på fellesskapet mer enn individets forhold til Gud. Utleggelsen av Guds ord skulle gjøres tilgjengelig for folket. Bullinger oppfordret studentene til å studere de antikke tekstene. Bibeloversettelsen var et fellesskapsprosjekt, jf. Zürcherbibel (ikke «Zwinglibibel»). Bullinger betegner embetsbærerne som *redigatores*, «Ruder knechte», (tjenestefolk som ror), og kirkeledelsen skulle ikke utøves av biskoper, men i fellesskap. I nattverden skulle folk bryte brød med hverandre og dermed bidra til forsoning mellom mennesker. Kirken forstås som et sted for forsoning, som feires og oppleves i fellesskapet.

Det er et kjennetegn ved den sveitsiske reformasjonen at kirken involverte seg i den verdslige sfæren og politikken. Den diakonale omsorgen skulle utføres av det offentlige, men kirken er med på å påvirke og bestemme. Reformatorer skulle opptre som profeter overfor styresmaktene, ifølge Zwingli. Bullingers nattverdsteologi har mange likhetstrekk med BEM-dokumentet, der man vektlegger takksigelsen og fellesskapet. Zwinglis etterfølgere utarbeidet som kjent en mellomvei mellom Luthers og Zwinglis teologi. Kirken er et læringsfellesskap og et kommunikasjonsfellesskap bygget på gjensidighet og likeverd mellom Gud og mennesker, og mennesker imellom. Kirken virkeliggjør forsoning og synliggjør den ved å tre inn for forsoning og rett i verden. Kirken har ansvar både overfor Gud og mennesker.

Jong Wha Park fra Sør-Korea hadde en forelesning om protestantisme og postkonfesjonalisme. Han vektla at reformasjonen er en verdensomspennende begivenhet. Konfesjonsbundetheten var for ham sterkt bundet til kirkeledelsen, mens både i universitetssammenheng og i arbeidet i den lokale menigheten var det liten interesse for konfesjonaliteten. I Korea er protestantismen 128 år gammel, katolisismen har en 100 års lengre historie. Buddhisme og konfusianisme står sterkt. Protestantismen kom fra Vesten, katolisismen fra jesuittiske misjonærer via Kina. Kolonialisering og misjonsvirksomhet ble ansett som japanske tiltak. Den romersk-katolske kirken er i dag en anerkjent og viktig politisk troverdig aktør i Sør-Korea. Protestantismen er svært splittet. Det finnes for eksempel mer enn 200

presbyterianske kirker som ofte samarbeider dårlig. Kirkebildet er preget av markedskapitalismen. Park argumenterte for at man skal slutte med menighetsplanting umiddelbart fordi det følger markedskapitalistiske lover og styrker konfesjonalismen. Park henviste også til at det skaper problemer å bruke begrepet «evangelisk» fordi det assosieres med «evangelikal». Av 300 parlamentarikere er 120 protestanter. Det er også svært mange protestantiske ledere i all næringsvirksomhet. Park var kritisk til det, fordi han mente at det er viktig at de protestantiske kirkene fortsatt kan protestere. En for tett tilknytning til makthaverne kan vanskeliggjøre dette.

I diverse paneler presenterte teologer fra hele verden hvordan deres kirker er preget av reformasjonen og reformatorisk teologi, og hvordan de markerer reformasjonsjubileet i sine respektive kontekster. Japan, Brasil, Polen, Finland, Sør-Afrika etc.

På mandag deltok jeg blant annet på workshop med **Wolfgang Thoenissen**, katolsk professor fra Paderborn, som foreleste om Luthers kamp mot katolsk lære om skjærsilden og avlatslæren. Thoenissen fortalte om et forskningsprosjekt mellom LVFs Institutt i Strasbourg og Koehler-instituttet i Paderborn om å rekonstruere samtalen mellom Luther og datidens katolske kirke (Eck) som *ikke* fant sted i 1517. Forskningsprosjektet bygger på dokumentasjonen som finnes ved siden av tesene. Konklusjonen så langt er at Luthers disputasjon er en vanlig tekstform i senmiddelalderen. Luther refererer til skriften, kanonisk rett og kirkefedrene, i samsvar med vanlig teologisk praksis på hans tid. Hans motstandere prøver å overføre ham for heresi, uten å lykkes med det, siden Luther står «midt i» datidens kirkelige tradisjon. Spørsmålet var hvorvidt paven kan gi avlat på evig pine i kraft av kanonisk rett. Thoenissen understreket at det Luther argumenterte for i tesene sine, står i samsvar med det den katolske kirken lærer i dag om at det kun er mulig å be for de døde, ikke på noen måte kjøpe dem fri. Thoenissen mener at virkningshistorien overskygger den opprinnelige historien, diskursen mellom Luther og hans samtid, og at mye av den katolske historiskrivningen er påvirket av en fortenget lesing av Luthers tenkning og forståelse. Seminaret var interessant fordi det blant annet viste hvilke muligheter som finnes for en felles markering/feiring av reformasjonsjubileet når det kirkehistoriske og vitenskapelige arbeidet med de historiske tekstene trekkes inn i studiet av reformasjonshistorien og dens virkningshistorie.

På tirsdag snakket professor **Ulrich Körtner** om de fire reformatoriske soli. Han anbefalte å skjelne mellom evangelisk og reformatorisk. En evangelisk selvforståelse må alltid skje i en økumenisk ånd. Sola fide, av tro alene, blir mennesket rettferdiggjort, alene gjennom Kristus, alene i nåde blir mennesket rettferdiggjort. De fire soli interpreterer hverandre gjensidig og må holdes sammen. Interpretasjonen må skje i et trinitarisk perspektiv. Solus Kristus har primatet foran de andre soli. Troen består i tilliten til Kristusforkynnelsen. Koertner diskuterte hvordan solus Kristus, Kristus alene, fungerer og utfordrer i en multireligiøs kontekst. Rettferdiggjørelseslæren som sådan står i motsetning til dagens mennesker som slåss for anerkjennelse på alle plan og alle områder i livet. Körtner påpekte videre at kirken i dag strever med å finne et adekvat språk som ikke trivialisierer, men kommuniserer rettferdiggjørelsesbudskapet på en meningsgivende måte. Bekjennelsen til Jesus som frelsesmidleren (ikke lykkesmidleren) er kristendommens identitet. Ifølge Luther bygger også skapelsestroen på sola gratia, jf. Lille Katekismens forklaring til første trosartikkel. Også sola scriptura må ses i sammenheng med de andre soli. Rettferdiggjørelsen skjer ved troen alene på Kristus alene slik han er bevitnet i Skriften. Koertner påpekte at reformatorene baserte seg på en hybridutgave av den bibelske kanon i forskjellige utgaver og oversettelser. Bibelen som Guds ord opptrer alltid i en rekonstruksjon og oversettelse og dermed i interpretasjon. Dette utfordrer skriftprinsippet. Skriftinterpretasjonen skjer i kirken som den gudstjenestefeirende menighet som i seg selv er "creatura evangelii", født ut av Guds ord, creatura verbi. Troen, som ifølge Ebeling er "god samvittighet", er tillit til Gud. Troen er ikke en dyd, men Guds gjerning, selv om mennesket selv er delaktig i den. Troen er en trinitarisk hendelse, virket av Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd. Kristus er forkynnensens subjekt og objekt. Forkynneren er den forkynte i kirken. Körtner understreket at reformasjonens soli fortsatt er nyttige redskap når kirkene skal bestemme sin egenart.

Olav Fykse Tveit reflekterte over hva det betyr å være reformatoriske kirker i den økumeniske bevegelsen i dag. Olav understreket at *mutual accountability* som hermeneutisk grunnprinsipp er et nødvendig prinsipp også for den protestantiske økumenikken. Olav minnet konferansen om at bakgrunnen for både reformasjonen og den økumeniske bevegelsen er synden, behovet for forsoning, konflikter, skyld og behovet for opprør og forsoning. 1517 er bare én av mange datoer som markerer skillelinjer og tidspunkt for forskjellige reformasjoner, slik som for eksempel Konsilet i Khalkedon, 1054, og andre datoer. Olav trakk frem bibellesning og bibeloversettelsen som et sentralt element i reformatorisk tro som i dag også er sentral i alle kristne tradisjoner og en viktig del av den økumeniske bevegelsen. Forholdet mellom skrift og tradisjon, individuell og kollektiv bibellesning er viktige tema i den økumeniske bevegelsen. Han vektla også at et legitimt mangfold er en gave til kirkene. Han refererte blant annet til at reformasjonshistorien i Norge også medførte dansk kolonialisering, en tredje del av kirkens eiendommer ble overført til kongen og erkebispesetet i Nidarosdomen som forsvant. Reformasjonshistorien, både i Norge og mange andre steder, er en ambivalent historie. Denne ambivalensen bør huskes ved feiringen. Den kristne enheten virkeliggjøres og skjer i tro, sakramentalt liv og tjeneste for hverandre og for verden. Olav fortalte om Faith and Orders prosjekt "Clouds of Witnesses", der man studerer hverandres helgentradisjoner, og der noens helgener er andres kjettere. I denne

sammenhengen spiller også reformatorene en viktig rolle. Olav oppfordret kongressen til fortsatt å reflektere over hvordan våre kirker reformeres og fornyes i dag, og å lære fra både de positive og negative erfaringene fra reformasjonstiden. Temaet innenfor KV er fornyelse, og skal også drøftes i Busan. Fornyelse er et bibelsk kall til alle kirker og skal skje i en økumenisk ånd. Søken etter enhet og fornyelse er uatskillelige. Hva er forskjellen mellom reformasjon, transformasjon og fornyelse?

I den påfølgende plenumsdiskusjonen ble deltakere fra hele Europa utfordret til å si hva det betyr å være evangelisk. For mange av representantene betyr det å være evangelisk å høre til en kritisk minoritet.

Jeg ledet en workshop om CPCEs arbeid og forståelse av kirkefellesskap. Workshopen ble blant annet en viktig påminnelse om at CPCE er av enorm betydning ikke minst for minoritetskirker i Europa, som opplever samholdet og den gjensidige støtten i ofte vanskelige minoritetskonstellasjoner som livsviktig.

Forskjellige aktører presenterte sine prosjekter for reformasjonsjubileet. CPCE har et prosjekt for europeiske reformasjonsbyer, LVF har en lang rekke med prosjekter som er kjent for MKR. Viktig i denne sammenhengen er at det vil bli åpnet en internettside fra begynnelsen av neste år der kirkene oppfordres til å dele sine prosjekter. EKD brukte anledningen til å markedsføre sine storslåtte planlegginger av mange forskjellige arrangementer og aktiviteter frem mot 2017, og til å invitere til deltakelse nasjonalt og internasjonalt. I 2017 skal det arrangeres en stor økumenisk kirkedag i Berlin/Wittenberg, en ungdomsfestival og et stort "Reformasjonens verdensmarkedet" i Wittenberg. Også Dnk er invitert til å delta!

This Gundlach fra EKD vektla at 2017 har både teologisk, eksistensiell og samfunnsmessig betydning. Reformasjonen handler ikke om nydannelsen av en kirke, men om konsentrasjonen om evangeliet. Reformasjonen skal feires, uten polemikk og triumfalisme, men samtidig med stolthet over egen historie og reformasjonens kjerneanliggender. Reformasjonen kan tolkes som oppbrudd fra angsten, hvile hos Gud, oppbrudd inn i en ny verden og et nytt, angstfritt liv (trias). "Aufbruch aus der Angst, Einkehr bei Gott, Einzug in die Welt".

Anne Burghardt fra LVF ga en innføring i vedtakene i LVFs spesielle kommisjon om jubileumsfeiringen. Reformasjonsfeiringen skal være global, og den skal styrke fellesskapet mellom kirkene. Siden mange av medlemskirkene er minoritetskirker, er det et stort fokus på solidaritet mellom kirkene i markeringen i LVF. Reformasjonsmarkeringen skal bidra til å utforske luthersk identitet og ha fokus på at reformasjonen fortsatt pågår, og at kirkene stadig reformeres. Burghardt vektla at reformasjonsfeiringen skal skje med «økumenisk accountability» og styrke Kirkenes økumeniske «commitment», forpliktelse. LVF har flere felleskommisjoner med andre tradisjoner for planleggingen av feiringen. En feiring av reformasjonsjubileet må inkludere en refleksjon om reformasjonens skyggesider. Temaet er som kjent "**Not for sale**" - som gjelder både frelsen, mennesket og skaperverket. Hovedtema er "Liberated by God's Grace".

Aiming Wang fra Kina understreket at reformasjonens fedre er nærmest ukjente for kinesiske teologer. Det finnes bare to bind av Luthers verk som er oversatt, og kun Calvins Institutio finnes på kinesisk, fra den reformerte tradisjonen.

Wang påpekte at det er vanskelig å oversette begrep som "justification" til kinesisk. Calvinismens ideer er dog i følge ham viktige for den intellektuelle eliten i Kina (puritanismen), og Wang understreket at det er viktig å ikke rendyrke denne tenkningen. Wang beretter om utfordringene som ligger i veksten av den karismatiske bevegelsen, den store dyrkingen av religiøse ledere i kinesisk sammenheng, og i synkretismen og relativismen. I husmenighetene oversettes mange av reformatorenes skrifter uoffisielt. Den offisielle kirken bør i følge ham samarbeide med dem. Wang pekte også på at de protestantiske og den katolske kirken oppfattes som to forskjellige religioner i

Kina, og at det er et stort behov for å arbeide økumenisk. Det inkluderer også et behov for å gå inn i religionsdialogen med taoismen og buddhismen.

Avslutningsvis ble vi samlet i **regionalgrupper**. Jeg ledet gruppen «fra Oslo til Vladivostok», der Norden, Baltikum, Polen og Russland ble samlet. Nivået på forberedelsene til jubileet i kirkene i denne regionen er nok mye mindre enn i Sentral-Europa, samtidig som mange av de tilstedeværende ga uttrykk for at reformasjonsjubileet er viktig for deres kirker som ofte står i en minoritetssituasjon. Den kan bidra til å styrke ens egen identitet og åpne opp for refleksjon rundt egen fornyelse og økumenisk samarbeid i de respektive kontekstene. Den danske Folkekirken skilte seg ut i gruppen ved at de har en spesifikk satsing på jubileumsforberedelsene, også personellmessig og økonomisk.

I den siste avslutningsrunden talte **Kardinal Koch** fra Enhetssekretariatet i Roma om *økumeniske* perspektiver på reformasjonsjubileet. Foredraget burde nok heller ha hatt tittelen «romersk-katolske perspektiver». Koch påpekte sammenhengen mellom reformasjon og reform og viste blant annet til reformene som skjedde i den katolske kirken gjennom for eksempel personer som Benedikt av Nursia og Frans av Assisi. Reform har større radius enn reformasjon, ifølge Koch. Koch mente også at Luther ville funnet seg godt til rette i det andre Vatikankonsilet og dens vedtak. Reformasjon skal ifølge Koch ikke feires, men markeres som en hendelse som førte til kirkesplittelse, som en nødløsning. Reformasjonens opprinnelige mål var reform, men førte til splittelse. Koch uttalte seg meget kritisk om kirkene som ble etablert under reformasjonen, som etter hans mening fjerner seg fra kirkens tradisjon fra det andre århundre, «uten en eukaristisk-ekklesiologisk-episkopal grunnforståelse». De eneste som kanskje til en viss grad fortsatt holdt fast ved dette paradigmet, er ifølge Koch lutheranerne. Koch benyttet anledningen til å angripe den protestantiske kirkefamilien ved å hevde at de anerkjenner hva som helst som kirke. Koch mente at man ikke bør komme for raskt frem til kirkefelleskap og viste til dokumentet "From Conflict to Communion" som en viktig påminnelse om det. Koch kalte til en offentlig botshandling der begge sider gjør bot for de gjensidige overtredelser mot hverandre. Koch mente at botshandlingen bør føre til glede og takknemlighet og håp om at 2017 kan markere en ny begynnelse i forholdet til hverandre.

Kochs foredrag var kjennetegnet av et forholdsvis stort fravær av selvinnsikt på egen kirkes vegne, på tross av han kalte til en felles botshandling, og han gjentok bebreidelsene mot alle protestantiske kirker om å ha dannet egne kirker, i stedet for å reformere kirken man står i. Han gjentok med andre ord bare det han ved mange tidligere anledninger hadde sagt om den reformatoriske kirke-tradisjonen. I den påfølgende plenumsdiskusjonen vektla **Käsmann** at jubileet skal feires i en økumenisk og internasjonal ånd. Kirkenes mangfold er en gave, og ikke bare et problem. Koch mente at enhet i mangfold ikke er løsningen. Koch påpekte videre at Den romersk-katolske kirken deler den ortodokse kirkeforståelsen, men ikke den protestantiske.

Broder Richard fra Taizé påpekte at målet for dialogen ikke alltid kan være gitt, men at Ånden virker og finner nye veier som vi ikke alltid kjenner til på forhånd. Dette imot Koch som mente at dagens økumeniske dialog ikke har klare mål, og derfor ikke fører noe vei.

Plenumsdiskusjonen som avsluttet selve konferansen, bekreftet dermed et nokså nøkternt perspektiv på muligheten for en felles romersk katolsk-protestantisk *feiring* av jubileet.

Oppfølging i Den norske kirke - noen tanker:

- Det er gode grunner for å markere 2017 også i Norge, selv om denne datoen ikke kan knyttes *direkte* til norsk kirkehistorie. Vi er en del av det europeiske og det globale kirkefelleskapet som er preget av reformasjonen - og det bør markeres, sammen med andre!

- Jubileet kan og skal *feires* og ikke bare markeres. Det innebærer ikke at man tenker antiøkumenisk eller at man glemmer reformasjonens skyggesider, men at man bevisst ser hva reformasjonen har bidratt, bidrar, og vil bidra til i fremtiden - for vår kirkes identitet.
- Det bør vurderes om man kan forberede og feire jubileet økumenisk i Norge, siden alle kristne kirker er berørt og formet gjennom reformasjonstidens hendelser, også Den romersk-katolske kirken.
- Kongressen fulgte en treleddet struktur: historisk tilbakeblikk, refleksjoner over kirkens status quo og blikket mot fremtiden - hvordan kan våre kirker reformeres fremover - i reformasjonens ånd. Strukturen kan med fordel også benyttes i Den norske kirkes planlegging av feiringen, gjerne i samarbeid med utdanningsinstitusjonene.
- I denne sammenhengen vil jeg vise til sluttresolusjonen fra EKD-synoden i 2012, i Timmendorfer Strand, som etter min mening er et meget godt forsøk på å sammenfatte reformasjonens relevans for kirkene i dag, og følger sistnevnte treleddete struktur (Perspectives 2017). <http://www.ekd.de/english/download/perspektives2017.pdf>
- Mulighetene for markeringer og feiringer er uendelige. I flere land (deriblant Danmark) har de politiske styresmaktene vedtatt å støtte kirkene i planleggingen og gjennomføringen av jubileumsfeiringen. Har man tenkt i slike baner i Dnk, og er det gjort fremstøt om samarbeid i forhold til norske styresmakter?
- Det finnes utrolig mye bra materiell og ideer om reformasjonsjubileet, ikke minst i tyskspråklig sammenheng. De samarbeider gjerne - og vil gjerne dele med andre. Hvorfor ikke gjøre bruk av det andre har lagt mye tid og krefter i?
- Jeg mener at det er spesielt viktig å formidle noe av det som kjennetegner oss som kirke preget av reformasjonen, til menighetene, til kirkemedlemmene, på lokalplan. Reformasjonens fokus på det som er det mest sentrale i det å være kirke - samlingen rundt evangeliet og sakramentene - og hva det betyr å være salt og lys i verden på grunnlag av denne friheten i evangeliet - bør gjennomsyre også Dnks arbeid med egen fornyelse.

Takk for at jeg fikk delta!

Stephanie Dietrich
22.10.2013